

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

U-92

06 DEC 2010

Գրեմարտ

81.99
12-02

891.33

Ա-92

ԱԳ

01 JAN 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԻՍՏԱՆԿԱՆ ԳՈՒՍԵԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Պրոֆեսորների բաժնի երկրորդ միացված

58

ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

1000
40305

ԿԱՐՄԻՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

120

№ 2

Հրատարակող թիվ
Գալապոսի զոմիտի
Արևիկոս 1921

№ 2

25.02.2013

22.379

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА

Безумству храбрых поем мы славу.
М. Горький

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ

Դուք, որ անձկօրէն կուռւմ էք վստահ
Կարմիր բանակի անյաղթ շարքերում,
Խորտակում բարքեր, երկրներ հսկա
Նոր կեանքի համար...
Ձեզ եմ նւիրում...

Ք Ն Յ Լ Ե Ր Գ

Եւ շարքերով սեղմ, առողջ յաղթանդամ
Քանւորն այսօր՝ կարմիր բանակի
Յեղափոխութեան եւ յաղթանակի
Հեղինակն վեհ,
Քայլերով վստահ
Ձեռքնում է ահա:

Երէկ դեռ գերի և կիսատարուէ՝
Մրտա ձեռքերով, դէմքով հիւանդոտ
Քուրայի կողքին, մեքենայի մօտ
Նռանդն էր ծախում՝
Ուրիշի համար
Կառուցում տաճար:

Քրտնքի խոշոր կաթիլներն առատ
Իրար ետևից իջնում էին վար
Բանւորի ճակատից կռելու համար
Ազատ կենցաղի՝
Օրերը գալիք,
Օրերը ծաղիկ...

Կարմիր նւագի յաղթական թափին
Ձայնակցում է զիւ բանւորն այսօր
Նրդն իր միակ՝ յաղթական, հզօր
Գնում է առաջ
Քայլերով հաստատ
Բանւորն ազատ:

Ա Հ Ե Ձ Ա Ն Դ

Եւ այսօր ուժգին, հարւածով զօրեղ
Մենք ահազանդի պոկում ենք թուկեր
Նւ քանդում, փշրում նկուղները նեղ
Մրճերով, ձեռով,
Եռանդով կոխով...

Ձայնում ենք այսօր փողեր պայքարի,
Որ յետ չմտ և ոչ մի ընկեր,
Ու ահազանդի կոչերին արի
Պատրաստ, աննկուն՝
Առաջ դա խկոյն:

Մարտի ենք կանչել և ոսկուն դեղին,
Եւ աշխարհը հին, օրէնքը մաշած,
Եւ խիղճը լքւած՝ հաւասար հողին,
Մարդուն ապիկար՝
Յաղթելու համար...

Եւ ահազանդի պինդ-պինդ հարւածից
Պայծեր են պոկւում բոսոր, շիկացած
Եւ այրում անհետ անգութ, անկսկիծ
Աշխարհը խաւար՝
Նոր կեանքի համար...

ԽՓԻՐ ԸՆԿԵՐ

Սթափւիր, ընկեր...

Խփում էիր դու երկար ժամանակ
Մուրճդ ծանրագին խուլ նկուղներում,
Պատրաստում դու քեզ երկաթէ օղակ,
Մաքիդ ու կամքիդ սահմաններ գծում...

Բարձրացիր, ընկեր ..

Երէկ ուժգնօրէն խփեց ահազանդ
Վերածննդի, յեղափոխութեան.
Շարքերը մտիր, էլ չառնես դու կանգ.
Ոյդ ճանապարհին շատերն ընկան...

Դէհ, խփիր, ընկեր...

Խփիր համարձակ մուրճդ ծանրագին,
Թող ընկնեն, փշրեն շղթան ոտներիդ.
Աշխատանքն է մեր, գործն ահադին
Կարօտ է այսօր սլփին քո վտիտ ..

Դէհ, խփիր, ընկեր...

Քանդում ենք հիմա, հիմունքներ
Եւ մեծ պալատներ հակադրուող,
Եւ աստծուն սփինկա, է գիտութեան տուն,
Եւ կարգեր պոռնիկ, է մաքեր սառույց...

Դէհ, խփիր, ընկեր ..

Այսօր հրճանքով վառում ենք գեհն
Մեանող աշխարհի տէրերի գլխին,
Որ վաղը՝ միւս օր յանկարծ չըզարթնեն,
Որ անհետ, անդարձ չքանան—կորչին...

Դէհ, խփիր, ընկեր ..

Ծանր մրճիդ տակ կայծերը վառիր
Նոր կեանքի, լոյսի, յեղափոխութեան.
Նւ շուրջդ սփուիր աստղիկներ կարմիր,
Որ հին աշխարհի տեղը բարձրանան...

ՂՕՂԱՆՁՆԵՐ

Լսել եմ առաջ, երէկ և այսօր
Լսում շարունակ զօղանջներ զանգի.
Սրանցից մէկը հնչում է հզօր.
Միւսը զգոյշ, դանդաղ կյանգի...

Հնչիւնների հետ և խօսքեր, մտքեր
Լսել եմ այնքան առաջ և հիմա,
Գործարաններում խրոխտ, աներեր,
Պալատ, տաճարում շողոքորթ, վստահ...

Եւ զանգակատան զօղանջը մոլար
Գալիս էր ասում խօսքեր վաղեմի.
— «Նղէք միշտ բարի, սիրեցէք իրար,
Նղբայրներ էք դուք և ոչ թշնամի...»

Բախտի որոշած ուղիով եկէք,
Հնազանդ ու լուռ ձեր խաչի տակին,
Զարին թշնամուն չսպառնանք երբէք,
Գործով և խօսքով մի դիմէք չարին»...

Իսկ ազէտ բուրժուան ժպիտով լիտի
Ոսկու հնչիւնին տւել էր ակամջ.
— «Ես եմ աշխարհի, կամքի ու մտքի
Բանալին կախարդ, եւքը ցաւատանջ...

Իմ ձայնը քնքոյշ լսում են մարդիկ,
Խոնարհւում նրա մեղեգու առաջ.
Ինչ փոյթ, թէ մեկին տալիս է բարիք,
Սակայն միւսին տանջանք ու հառաչ...

Սակայն մեծացող մի հզօր հնչիւն,
Մի ուրիշ զօղանջ լսում եմ արդէն.
Որ երէկ այնպէս չէր ձայնում, թնդում
Համարձակ, վստահ և ազատօրէն.

— «Երեկ մենք այնքան կրեցինք զրկանք,
Լսեցինք շոյող զօղանջներ քանի,
Ու հաւատացինք՝ լուռ, խոնարհ եկանք
Լսելու համար պատգամներ Բանի».

Իսկ այսօր արդէն մենք ենք զնդացնում
Մեր մուրճը կոպիտ պողպատէ սալին,
Պատգամ ենք կուլում՝ կուռ ու աննկուն,
Սրով պիտի դատենք մեր նախորդներին»...

Ղօղանջը խրխոտ, զօղանջը հզօր
Հնչում է հիմա գործարաններում,
Զի լսում նախկին զօղանջներն այսօր,
Խեղդեցին յաւէա ձայներ ու հնչիւն...

Մ Ո Ւ Լ Ի 2

I

Մեծ գործարանի սուլիչը ձայնոտ
Վաղ լուսարացին՝ ամեն առաւօտ
Ձմրան թէ գարնան
Երգում էր միայն
Երգն իր սովոր
Արիւնոտ բոսոր ..

— Մենք շատ ենք տեսել օրեր դառնութեան,
Որ եկել անցել, բայց դեռ պիտի գան
Մաշելու համար՝
Կապանքն իսպառ,
Համբերանքը մեր,
Սովատանջ ընկեր...

Նկէք գործարան... Մրճի ու սալի
Հարւածների տակ պիտ իսպառ հալի
Բռնութիւնը կուռ,
Եւ միջոցը կոյր,
Օղակը մաքի—
Գործիքը լկաք...

Մ Ո Ւ Լ Ի 2

II

Մեծ գործարանի սուլիչը ծանօթ
Երգում է հաստատ, բարձր և ձայնոտ
Վաղ լուսարացին
Մի երգ ինքնածին,
Ու գործի կանչում
Ձայնով իր հնչիւն...

— Դէհ, վեր կաց շտապ, տանջւած ընկեր,
Եւ անցիր գործի լուսարաց է դեռ.
Մենք առաւօտեան
Վերածնութեան
Կղնենք հիմքեր,
Ազատւած ընկեր...

Արի գործարան, ժպտերես զէմքով
 Ու մուրճդ խփիր հռանդոտ, կորով
 Հարւածով աշխոյժ՝
 Աշխարհն անոյժ
 Քանդելու համար,
 Քանդելու համար ..

Յաղթանակեցինք մենք արդէն այսօր...
 Այրւում է, քանդւում կուտքը դարաւոր՝
 Եւ մտքերը սին
 Մեր մրճի տակին
 Պիտ ոչնչանան
 Ու փոշի դառնան"...

Գ. Լիբկնեխտի յիշատակին

Կանգ առէք իսկոյն, մի քաշէք այսօր
 Այդպէս ուժգնօրէն թռկերը զանգի.
 Թող չտարածւին զօղանջներ սգուր,
 Թողէք, որ սուգը հէնց հիմա յանգի...

Մենք էլ չենք սգում ու լալիս ուժգին,
 Չենք ձայնում փողեր, սգերթի նւազ,
 Թէև մեծ է մեր կորուստը անգին
 Եւ վիշտն այնքան անեղբ, անտակ...

Զոհ զնայ անգութ, դաւաճանօրէն
 Ընկաւ նա, անմեղ՝ Գործի մեծ ճամբին.
 Եւ զուցէ այսօր կամ վաղ նորէն
 Նոյնը վիճակի քանի՜ քանիսին...

Բայց չենք լա երբեք ինչ էլ պատահի,
Նւ չենք զօղանջի սգերթի քայլերդ
Մեծ գործի ժամին. թշնամու, ահի
Առաջն կելնենք՝ թէ քաղցած, թէ մերկ...

Նւ Աշխատանքի, կուի ու մարտի
Մեծ ճանապարհին բոսոր, արիւնոտ
Մենք կհարւածենք գաւազիր, տմարդ
Թշնամուն՝ թուլացած մոլոր, վարանոտ...

Կանգ առէք իսկոյն... Լիբլնիստի մահւան
Կուրք յայտնելու չենք զգում կարիք
Նւազի, զանգի... մեր մեծ յաղթութեան
Հիմքը դնելու երգւելու արիք...

Ձեզ ՏՅՆ Է ԱՅՍՕՐ...

Ձեր դեղին աստծու բազինի առաջ
Դուք ծունկ էք չոքել երկիւղածութեամբ,
Դուք երգ էք հնչում մարտի անհառաչ,
Նրկինքը օրհնում՝ լազուր և անամպ...

Մեր սիրտն էք այրում դափնիէպսակ
Թաղինի առաջ կուռքին ահաւոր...

Վարդէ պսակներ, ծաղիկներ յստակ
Խառոյկը նետում...

Ձեզ տօն է այսօր...

Իւզով էք օծում կուռքը գեղեցիկ՝
Մեր արեան գնով, մեր սրտից քամած,
Կեանքի հնոցում դուք ձեռնարկեցիք
Մեր դիակներից ձուլել ձեզ աստուած...

Նւ խրախճանքի երգերով տարւած
Յաղթանակն էք դուք տօնում փառաւոր...
Մենք նորից մենակ, մենք դարձեալ քաղցած
Պատերի տակին...
Ձեզ տօն է այսօր...

ՈՎՔԵՐ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Սրիւն է հագել երկիրը համայն,
Հրի մէջ խարկում կոթողներ հսկա,
Զէնքի հարւածներ լսում են միայն.
Անդորրը նախկին մեռաւ, էլ չկա...

Պայթում են, պոռթկում հրհիւներ բոսոր,
Հրդեհը զրկում շէնքեր ու պալատ,
Պայքար է սկսւել մեծ ու անսովոր
Քայքայում ընդմիջում հիմքեր հաստատ...

Երկիրն է այրւում բոսոր խարոյկում,
Բաժում են մարդիկ անէծք ու լալիս...
Սպասէք մի պահ. նայեցէք խկոյն
Հեռու հորիզոն՝ ովքեր են գալիս...

— Սյդ մենք ենք գալիս՝ շարքերով սեղմած
Գործարանների, քուրայի մօտից.

Քանդում ենք, փշրում երկիր ու անուած
Սռանց զզլալու, անահ, անկսկիւծ...

Բանւորներ ենք մենք մերկ ու սովաւանջ՝
Երկար տարիներ եղել ենք գերի
Ոսկուն ու նիւթին, հարուստին տղրած,
Մեր ցասում հիմա նրանց չի ների...

Մեր մուրջը հիմա զնդում է հաստատ
Նախկին տէրերի զանգերին փթած...
Շինում ենք, ստեղծում մեր կեանքն ազատ
Սռանց տէրերի և առանց ասուած...

Նոր կեանքի համար քանգեցինք աշխարհ,
Վերջ տէք սգին, ինչո՞ւ էք լալիս...
Տապալեց գետին և կուռք, և խաւար
Մեր մրօտ ձեռքով, այդ մենք ենք գալիս...

Ե Ա Ի Ր Ա

I

Ապրել եմ այստեղ երկար ժամանակ՝
Սյս վառ քուրայի և սալի կողքին,
Կրել եմ զրկանք, վերքեր անքանակ.
Եւ շատ ժամանակ պիտ մնամ կրկին...

Բանւորի ուժեղ ձեռներում միակ
Շինել եմ երկաթ շիկացած, դեղին.
Շինել եմ կապանք, շղթա ու օղակ,
Որով կապել են հէնց նոյն բանւորին...

Նիգեր եմ շինել բանտերի համար՝
Երկաթէ ցանցեր կուռ ու հաստատուն,
Որոնցով պատել կամարներ խաւար,
Եւ որտեղ ընկել շատ զոհեր թաղուն...

Եւ ամեն անգամ, երբ եկել եմ ցած
Երկաթ ծեծելու սալի կողքերին,
Իմ զնգոցներով՝ զնայած ու թուլցած
Բողոք եմ ձայնել յողնած բանւորին...

Բայց նա շարունակ խփել է հաստատ
Հարւածով ուժեղ—երկաթին, սալին.
—Մերն է յաղթանակ, մեր կեանքի ազատ
Յրերի առաջ՝ սրանք կհալին"...

II

Ապրում եմ հիմա նոյն դարբնոցում՝
Միևնոյն սալի, քուրայի կողքին.
Եւ բանւորի հետ երկաթ ենք ծեծում.
Խօսում նրա հետ և երգում կրկին...

Նրէկ փշրեցինք մենք վերջին անգամ
Եւ կապանք, օղակ, և բանա, և աշխարհ..
Շինում ենք հիմա գործիքներ, գուլթան
Աղքատ զիւղացու, բանւորի համար...

Դէհ, խփիր ընկեր, թող պոկւին կայծեր,
Մեր նոր կենցաղի հիմքերն ամրանան.
Կործանենք, ջնջենք տէրեր ու մեծեր
Նոր Արշալոյսին մեր կեանքի գարնան...

ՃԱՆԱԳԱՐՀ ՏԻԷՔ...

Նւազը կարմիր յաղթական թափով
Ձայնում է այսօր ողջոյն ամենքին,
Բանւորն է գալիս լցւած եռանդով
Մարտի դաշտերից. կարմիր բանւորին
Տէք ճանապարհ...

Լոյսերն երկնի իջել են երկիր,
Ջահեր են վառւել անթիւ, անհամար,
Աշխարհն է խանձուում բոցերով կարմիր.
Լոյսերն են երկնում մեզ մի նոր աշխարհ...
Տէք ճանապարհ...

Եւ ասողը կարմիր՝ փարոս մարդկութեան
Շանթում է կայծակ, շիկացած երկաթ՝
Լծին, կռուքերին, մոլի բռնութեան
Եւ վառւում պայծառ, գունեղ ու ճաստառ...
Տէք ճանապարհ...

Սէգ աշխատանքի բանակն է անցնում,
Բանւորն ազատ մրճերով զինւած
Գնում գործարան, որ դաբընոցում
Կռէ հաստատուն երկաթ շիկացած...
Տէք ճանապարհ...

*
* *

Մենք զէնք ենք առել մրճի տեղ այսօր,
Գանդեր ենք փշրում երկաթների տեղ,
Բանւորներ էինք թուլացած, անզօր,
Իսկ հիմա զինւոր անվախ ու անեղ...

Երկար տարիներ քրտնել ենք արիւն
Եւ բարիք կրծել հայի փոխարէն.
Մտածել ենք շատ ու նայել հեռուն,
Բայց բազցած ու մերկ մնացել նորէն...

Քանիսը մեզնից ընկել է անթիւ,
Որքան անմեղներ մնացին այրի,
Տանում էինք մենք մեր բեռն անթիթիւ.
Մեր կողքին լսում քրքիչներ վայրի...

Եւ մուրճը մեզ հետ տնքում էր շատ խոր,
 Կայծերն երկաթի դառնում էին սառ.
 Մեր կողքին տիրում խրախճանք, ժխոր
 Յոփ կենցաղի հետ համահաւասար...

Մենք զէնք ենք առել մրճի տեղ այսօր,
 Վէրքերն ենք այրում՝ մեր սրտում ծաղկած.
 Փշրում ենք գանգեր. հարւածով հզօր
 Կոթողներ երկնից իջեցնում ենք ցած...

Եւ զէնքերը մեր կիւննք գետին
 Ու աշխատանքի կերթանք գործարան,
 Սրբ ոչնչացնենք ահեղ մեր կուին
 Մարդուկ—սարդերի ոհմակը համայն...

ԵԿԷՔ, ԸՆԿԵՐՆԵՐ...

Գործի ենք անցել, եկէք ընկերներ՝
 Յոգնած դու բանւոր,
 Աղքատ գիւղացի,
 Ճնշւած հագիկ,
 Պարսիկ մոլորւած,
 Հեռւոր ճապոն,
 Չինացի սարուկ,
 Մոնղոլ յետամնաց,
 Արաբ գերիներ,
 Դու նեղը վայրի,
 Պապուաս կոպիտ,
 Հողենտոտ օտար,
 Զրկւածներ բոլոր,
 Եւ դուք ամենքդ, որ մինչեւ այսօր
 Աշխատել էք շատ՝ ստացել ոչինչ,
 Բրաինք էք թափել՝ աղի ջուր ծծել,
 Սոանդ էք մաշել՝ մնացել դատարկ,
 Պալատներ շինել՝ պառկել թաց հողին,

Արիւն էք թքել ցուրտ անկողնի մէջ,
 Ամենքդ էլ եկէք, եկէք միասին
 Քանդենք, փշրենք աշխարհը հնչած,
 Երկիր վաւաշ, օրէնքը թերմաշ...
 Քանդում ենք աշխարհ կարմիր նւաղով,
 Կործանում դահեր, արդէն թուլացած,
 Հրդեհում շէնքեր՝ հիմքից բռնկւած,
 Եկէք, ընկերներ, Ձեզ կոչ եմ անում...
 Քանակն է գալիս յաղթական երգով,
 Բանակը կարմիր յեղափոխութեան
 Ու ազատութեան բոսոր դբօշով,
 Ճանապարհ բացէք, մտէք դուք խնդին
 Շարքերը նրա, շարքերը արի.

Դուք պրօլետարներ
 Համայն աշխարհի,
 Թուր ազգերի,
 Ձեզ կոչ են անում՝
 Եկէք, միացէք...

Ն. Լ Ե Ա Ի Ա

ՊՕԷՄԱ

Դու մաքրի տաճար շքեղ, հոյակապ,
 Պողպատէ կռու կամք ամենակարող,
 Ուղեցոյց փարոս համայն մարդկութեան,
 Հաստատուն խորխոս մուրաբերի,
 Կարմիր յայտնութեան հզօր մարգարէ,
 Լուսատու արեւ խաբխափող հոգոց,
 Քրտնաթոր սրտի փաղաքշող գեփիւռ,
 Դու հսկա աստուած սոցիալ աշխարհի,
 Լուսազուրկ մարդկանց շառաւիղ այրող,
 Սրտամաշ մարմնի սփոփանք նրբին,
 Խեղճ ընկածների մեծ մխիթարիչ,
 Ղրախտ աշխարհի չքնաղ վարդուղի,
 Քաղաքիւրների ըմբոստ մարմնացում,
 Պրոլետարիատի իղձի առաքեալ,
 Կոմունալ կեանքի մեծ քանդակագործ,

Սէպ ձգտումների հսկող պարտիզպան,
 Գունեղ ծիածան գալիք օրերի,
 Խօլ տարերքներին սաւձող դու կախարդ,
 Մեխոնջ աշխատող՝ անվաստակ մշակ,
 Դու անքուն ղինւոր յեղափոխութեան,
 Գալիք դարերի տնյաղթ դու ամբողջ,
 Դու քաղցր ժպիտ ազատւածների,
 Հիւանդ աշխարհի եզակի բժիշկ,
 Մեղրանուշ երգի սիրելի հառւած,
 Սառած եռանդի առատ ջերմութիւն,
 Կիսաստրուկների կապուտակ կամար,
 Թմրած մտքերին լուծող բանալի,
 Բողբոջող յոյսի ճիւղառու համբոյր,
 Կենդանի դործի անահ առաջնորդ,
 Վաղ արշալոյսի կենսադարձեցող,

II

Անհաշտ թշնամի նեխւած կարգերի,
 Հրեղէն կայծակ հին, վաւաշ կեանքի,
 Բուրթուաղիայի դու գեհէն երկրի,
 Հողեմաշ գիշեր պետերի համար,
 Մեծ խառոյկների միակ հեղինակ,
 Դու կարմիր հրէէն տափակ մարդկութեան,
 Սրացած դաշոյն լիրբ օրէնքների,
 Սուտ աստուծների մերկացնող խիզախ,
 Գահակալների հոգու ուրւական,
 Կապիտալիզմի մահացու դու վէրք,
 Մարդուկ—սարդերէն սառցնող ձմեռ,
 Կործանումների անարգել պատճառ,
 Դարանակալի մտքերի սահման,
 Մարմնացած անէծք հալածւածների,
 Երեւ մարդկութեան ցրտաշունչ մրրիկ:

ՊԱՅՔԱՐԻՅ ՈՌԱՋ

III

Տեսնում եմ ես քեզ...

Դժուր ես հիմա ուղեղիդ գրքում

Ուղիներ հաստատ, արահետ գործի՝

Հասնելու համար համայն մարդկութեան

Դերագոյն իղձին՝

Պրոլետարների գալիք միութեան.

Մաշում ես մտքեր խոր գիշերներին

Տանելու համար վերջին յաղթանակ

Քաղաքացիական մեծ պատերազմի՝

Պայքարի դաշտում,

Քայքայեանքի մէջ,

Դորձարանից դուրս,

Բանտերում նկուղ,

Սովի ճիւղանում,

Ձիւների տակին,

Ծովերի վրա,

Տիֆի գրկերում,

Օգուրմ ցրտաշունչ,

Գաղթի ճամբէքին,

Մթին դիրքերում,

Դահլճի առաջ,

Հրացանների դէմ,

Ցրտի գոգի մէջ,

Հրգեհներին տակ,

Արեան անկողնում,

Ծխի ծոցերին,

Անիւների տակ,

Դարբնոցում կրակ,

Ծով գեհններում:

Նիւթում ես հիմա զօրեղ միջոցներ,

Անհրաժեշտ քայլեր գալիք օրերի՝

Խաղաղ կենցաղի,

Երջանիկ օրւա,

Հաւասարութեան

Նւ ազատ խօսքի՝

Ձգել, խեղդելու բազմակողմանի

Հարւածով ուժգին, հարւածով հաստատ՝

Եւ ոսկին դեղին,
Բարքերը փթած,
Վարդերը մեռնող,
Օրէնքը թերմաշ,
Լուծը բռնութեան,
Աստուածը շինծու,
Դանդեր խելագար,
Գործիքներ տափակ,
Ոխը մարդկութեան,
Ցոփ կեանքը երկրի,
Կրթութիւնը սին,
Տաճարներ մաքի,
Թարգևանց ապիկար,
Վայրի հաճոյքներ,
Վէրքեր եւ բանում տիրող կարգերի
Սրտին, ուղեղին, և զարկերակին,
Մահացու վէրքեր, որ դառնա անպէտք
Թուլցած, ապիկար գոյութեան կռոււմ,
Որ ընկնի գետին, չքանա անհետ՝

Մըճի հարւածով,
Խոփերով երկաթ.
Նուռ գնդակներէց,
Թնդանօթի հազով,
Գնդացիքի երգից,
Մեր վառուղ ցասմամբ,
Ուժերով վտիտ,
Ձեռներով մրոտ,
Միութեամբ երկաթ,
Մեր կամքով հաստատ,
Հարւածով պողպատ ..

Տեսնում եմ ես քեզ...
Մտքեր են հագել ուղեղդ այսօր,
Հոգիդ անյոյրրի չի զգա կարիք,
Կարմիր հրդեհի, կարմիր յաղթութեան՝
Պայքարի, կռւի, զէնքի ընդհարման
Մարտացուցէ՛մ ես դու. .
Ես քեզ եմ տեսնում...

IV

✓ Մարկսի արձանի առաջ

Խորին լռութիւն...

Վանդնել է մենակ արձանի առաջ,
Ծերուկ կախարդի ճակատին նայում,
Հայեացքը նրա ծեր մարգարէի
Լայն, մեծ ճակատի կնճիռների մէջ
Սուղեւել է, կարծես, ուզում է լուծել՝
Գաղտնիքներ պահւած,
Պատգամներ մոռցած,
Մտքեր թաղնւած,
Հանապարհ կուի:
Վարծես նա արդէն խօսում նրա հետ,
Թափանցում նրա ճակատից դէպ ներս
Եւ կարդում այնտեղ բոլորին անյայտ,
Բոլորից պահւած մտքեր յաղթութեան...
— Ասիր դու, հայրիկ, կանչեցիր կուի,
Յայտարարեցիր լողունդներ վսեմ,
Թխեցիր նոր-նոր մտքերի վրա՝
Կուելու համար —
Մեծ յաղթանակի
Օրեր ապրելու ..

Դու այնպէս վարպետ, դու այնպէս ծանօթ
Բանւորի վշտի, նրա կարիքի,
Տանջանքի, խոցի ամեն օր ծաղկող
Գտար բուժելու միակ մի միջոց
Մի ելք վերջնական բանւորի ցաւին,
Խփեցիր ուժգին ահազանգ մարտի,
Վանչեցիր ձայնոտ բանւորին տանջւած,
„Պրօլետարներ համայն աշխարհի,
Եկէք միացէք“ ..
Այս, դու ասիր, ծերուկ մարգարէ,
Վոչ արիւր խրոխտ բոլոր ազգերի
Խեղճ բանւորութեան,
Յոյց տւիր ճամբս անսահմանջ կուի,
Սակայն չապրեցիր օրեր յաղթութեան,
Օրեր յարութեան...
Ես անցա դործի ..
Մենք այժմ անողոք կուի ենք մղում
Վապխալի դէմ՝ բուրժուալի դէմ —
Թողել ենք հիմա մենք մուրճ ու երկաթ,
Թողել ենք նաև խօսքեր սին, դատարկ,
Մեծում ենք պանդեր, շենքեր ու պալատ,
Ծեծում ենք հնցած և մտքեր, կարգեր ..
Զէնք ենք ձեռք առել գութանների տեղ,
Երգի փոխարէն թնդանոց լսում,

Խարոյկներ վառել հակայածաւալ,
 Որոնց մէջ խարկում օրէնքը, աստուած:
 Խոցեր ենք բանում, խոցեր մահացում
 Մուտ աստծու կողքին,
 Պալատների տակ,
 Գահակալի մօտ,
 Բուրժուայի ճակտին,
 Կապիտալի մէջ,
 Աղայի մէջքին:
 Կուում ենք, հայրիկ, կուում ենք այսօր,
 Սակայն չենք գնում մեր հարցը բախտի
 Բմահաճոյքին,
 Ոչ, մենք պիտ յաղթենք, և պիտի յաղթենք,
 Անկասկածօրէն...
 Սկիւ կմ քեզ մօտ, քեզ հարցնելու,
 Բեզ հետ խօսելու, խորհրդակցելու...
 Կսա, դու գոհ ես, սպասում եմ ես...
 Խորին լսութիւն...
 Կանգնել է անշարժ ձերուկ մարգարէն,
 Մեծ պատանդանին և ժպտում կարծես...
 Իսկ նա թափանցող ուշիմ հայեացքով
 Նայում է վերև՝ ձերունու ճակտին՝
 Նոյնպէս մտածում...

Գիշեր է հագել երկիրը համայն,
 Գիշեր է հագել երկինք ու կամար,
 Գիշեր է հագել և հոգին նրա
 Մտքերը մթին,
 Մտքերը տանջող,
 Ինչպէս մութ գիշեր հագել են նրան...
 Նստել է նա լուռ և խոր մտածում...
 Գիշեր է նստել ուղեղում նրա,
 Գիշեր է նստել սեղանի վրա,
 Գիշեր է նստել նրա ուսերին.
 Մի ցաւ սրտամաշ,
 Մի վէրք հոգետանջ,
 Սեղմում է նրան—գիշերւա նման...
 Գալիս են լուրեր, ինչպէս սև գիշեր,
 Գալիս են գոյժեր, ինչպէս սև գիշեր,
 Հասնում է գուժկան, ինչպէս սև գիշեր,
 Հաղորդում նրան, ինչպէս սև գիշեր,
 Դէպքեր պայքարից,

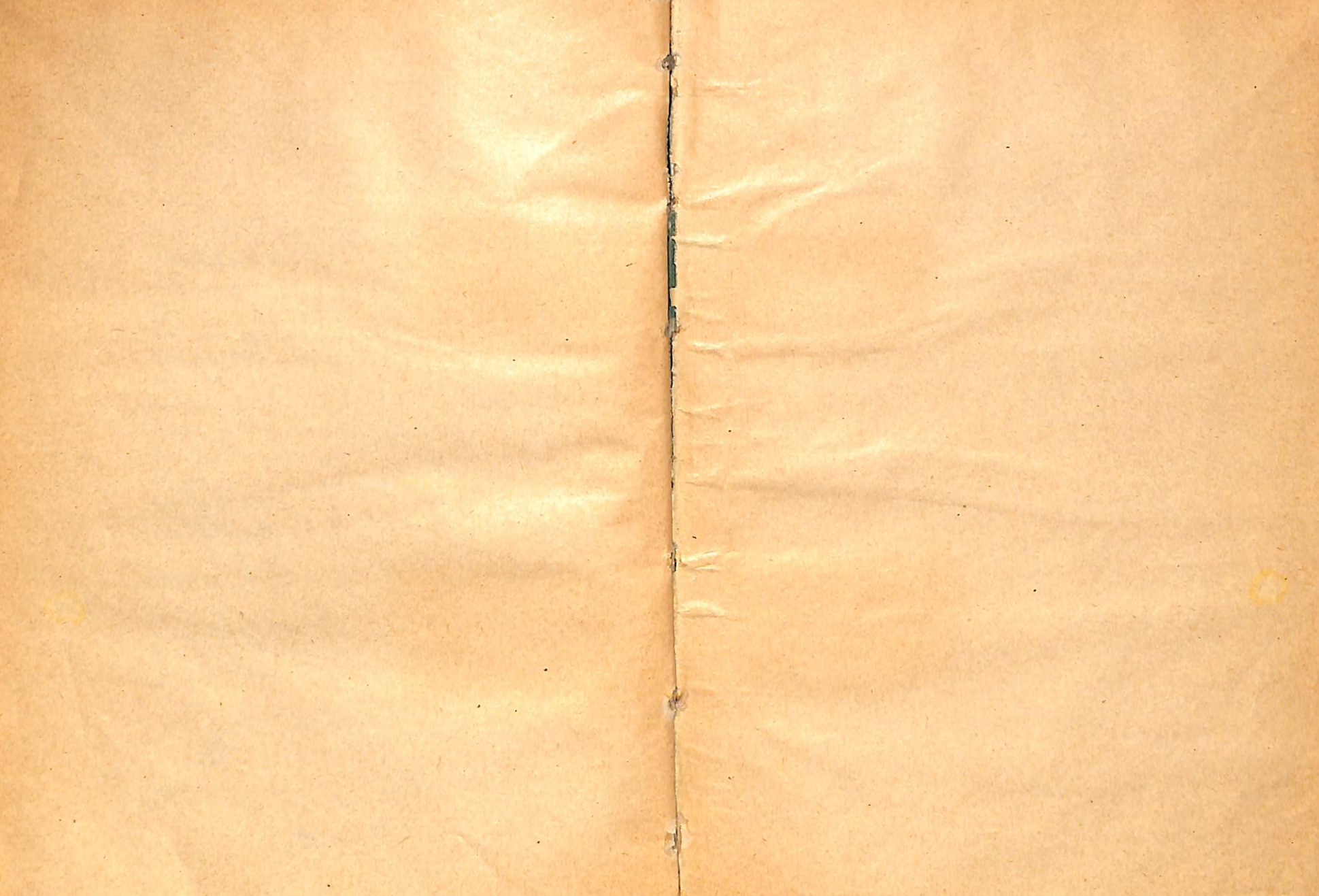
Անցքեր վճռական,
 Ռէմքեր անմոռաց,
 Կորուսաներ անգարձ,
 Ցնցող պատկերներ,
 Յուզալից վայրկեան,
 Սոսկալի աղէտ՝
 Խոր, զարհուրելի, ինչպէս սև գիշեր ...
 Եւ մութը կարծես խտանում է շատ,
 Օգը սենեակի դռներում է նւազ,
 Պատերը գալիս սեղմում են կարծես,
 Յուրաք սառեցնող գրկում է նրան...
 Բնկաւ աւազոտ Կասպից ծովի մօտ
 Անվեհեր զինուոր խիզախ Շահումեան,
 Ղաւաճանօրէն զոհ գնաց անգութ
 Վարձկանի ձեռքով Լիբկնեխտ համարձակ,
 Պայքարի կուրի զոհերին խառնուեց
 Եւ նոյնպէս ընկաւ Լիւկսենբուրգ վստահ,
 Սրանց հետ մէկտեղ կամ բաժան-բաժան
 Ընկան անհամար, ընկան բազմաթիւ։

Յեղափոխութեան զինուորներ անա՛հ՝
 Քաջ կոմիւնարներ՝
 Վայրերում չունգար,
 Լեռներում Բալկան,
 Կաշտերում Բաւար,
 Դիւղերում Գերման,
 Հորերում Բազել,
 Աւազների մէջ,
 Կռիւներում բոսոր
 Ընկան և ընկան անթիւ, անհամար ..
 Եւ լուրերը սև,
 Գոյժերը մթին,
 Չայները խառնակ,
 Տնքոցներ մեռնող.
 Աղաղակ կեանքի,
 Տենչեր ապրելու—
 Դալիս են պատում ուղեղը նրա,
 Եւ մաշում, մաշում, ինչպէս սև գիշեր ..
 ...Բայց նա սթափուեց .
 —Թող ընկնեն, ընկնեն այս կուռում վերջին,

Մեր օրհասական պայքարի ժամին՝
Նման Լիբկնեխտի,
Շահումեանի պէս,
Լիւկսեմբուրգի հետ՝
Կոմունարի պէս
Յաղթութեան համար...
Յարութեան համար...
Եւ մենք պիտ յաղթենք, ով էլ որ քնկնի,
Սենք պիտ յաղթենք, որքան եւ զո՞ւ տանք,
Համաշխարհային պրոլետարիատի
Յաղթութեան համար զեռ զոհեր պիտ տանք,
Անթիւ անհամար...
Ոչ, կանգ չենք առնի,
Չենք նայի յետեւ
Եւ չենք ափսոսա...

Կանգնել է խրոխտ՝ բռունցքը սեղմել,
Նայում է հեռուն մութը ծակելով...

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0326416

22.314

